

## KOFFER 'KOKEN & BAKKEN'

*We hebben onze keukenschorten aangedaan, en dat vonden de dames wel praktisch. Het ene schort wat meer dan de andere, want op blokjesstof zag je de vlekken niet zo snel.*

*Het plastic tafelkleed, het petroleumstel, de oude pan en koekenpan, er werd vooral door de dames geanimeerd gereageerd op de voorwerpen. We vroegen hoe dat vroeger ging in de keuken, zonder elektriciteit en zonder gas, zonder koelkast. De kelder werd gebruikt als koelruimte en een olielamp werd gebruikt als verlichting. Koken duurde lang op een petroleumstel.*

*Een van de aanwezige heren heb ik aan het werk gezet met alle voorwerpen waarmee gehakt, geroerd en gesneden werd. Dat wilde hij wel demonsteren.*

*'t Was gezellig druk, zoals wel vaker als familieleden en begeleiders zich ook weer allerlei dingen herinneren en daarover gaan meepraten.*

*Kookboeken waren niet echt gangbaar, recepten gingen over van moeder op dochter en van al die buitenlandse nieuwigheden moesten ze eerst niet veel hebben. De Hollandse pot was favoriet en volgens een van de dames was het lekkerste toetje rijstepap met een klontje boter en bruine suiker erover.*

*Het eten op zondag was voor sommigen speciaal, met soep vooraf en een toetje na. Vooral groentesoep en kippensoep, want tomaten lagen vroeger nog niet in de winkel en werden ook niet standaard zelf gekweekt in de moestuin.*

*Iemand anders zei dat er tussen de kerkgangen door nauwelijks tijd was om te eten en daarom aten ze op zondag altijd soep met brood.*

*We lieten een aantal voorwerpen op tafel liggen en die werden regelmatig nog even opgepakt en bekeken. Een leuke middag, met veel respons!*

**Met deze koffer kun je vele kanten op. Laat het gesprek vooral gaan, ook als het een hele andere richting op gaat. Zo kan het onderwerp 'fruit' leiden tot het werken in een kersenboomgaard... Het doel is niet om alle voorwerpen te bekijken, maar om verhalen op te roepen!**

Begin met de tafel te 'dekken' met een zeiltje. Dat roept meteen al opmerkingen op. Zet het petroleumstel op tafel, met het pannetje, Je kunt er (nep) aardappels in doen of verse groenten, een pollepel... Doe zelf alvast een schort om! Dit roept meteen al reacties op ("Gaan we frietjes bakken?")

Breng wat verse groenten mee: snijbonen (als die er zijn) een ui en verse kruiden. Neem dan ook een plankje en een mes mee, die zitten niet altijd in de koffer.

### **Tips om op herinneringen op te roepen:**

- echt dingen doen: aardappels schillen, appels raspen, snijbonen door snijden, dit zijn soms 'oude vaardigheden' die moeiteloos worden opgepakt.
- proeven (vragen of de afdeling pudding wil maken en hier kleine porties van ronddelen) (Jan Louwerse maakt thuis puddingen in puddingvormen!)
- ruiken: nootmuskaat (raspen), kruidnagel, maggiblokjes

### **Mogelijke onderwerpen:**

- groente en fruit: hadden de mensen een moestuin? Boomgaard? Hoe werden de vruchten bewaard?
- Soep!
- Hoe bewaarde je groenten (inmaken > weckfles, Keulse pot voor de zuurkool)
- Hoe kwam je aan vlees? Hadden de mensen een varken? Koeien? Kippen? (tot 1975 werd op iedere boerderij een varken geslacht. Daar leefde men een heel jaar van. Op Walcheren werden burens en familie uitgenodigd voor het 'vossensoppen', een feestelijke maaltijd die meteen na het slachten werd gehouden en waar men het 'afval' opat dat niet goed bewaard kon worden)
- Werd er vis gegeten?
- Oude recepten? Werd er gebruik gemaakt van een kookboek? Werden er recepten doorgegeven en opgeschreven?
- Werd er thuis brood gebakken? Wat werd er verder gebakken? Voor bijzondere gelegenheden?
- Hadden ze 'toetjes', vla of pap?

- Trakteren: eenvoudige zandkoekjes? Thee/ koffievizite?
- Broodmaaltijd op het land: brood mee in de broodzak (kantuit), water, thee of koffie in de drinkpul

## **Spreekwoorden en gezegdes:**

### **Eten**

*een zak zout met iemand gegeten hebben*

iemand al lang kennen

*ergens peper aan eten*

duur betalen

*eten uit de korf zonder zorg*

geen zorgen meer hebben over zijn levensonderhoud

*eten wat de kok/pot schaft*

eten wat er is (goed of slecht)

*het smelt als boter in de mond*

(van eten) het is erg mals

*iemand de oren van het hoofd eten*

bij iemand erg veel eten

### **Koken**

*iemand in zijn eigen sop gaar laten koken*

iemand niet helpen, maar zelf diens situatie laten ondervinden

*in zijn eigen sop gaar laten koken*

aan zijn lot overlaten (iemand die iets misdaan heeft)

### **Bakken**

*het al te bruin bakken*

te erg maken

*lieverkoekjes worden hier niet gebakken*

zin of geen zin, je moet het doen

*met de gebakken peren blijven zitten*

voor de moeilijkheden opdraaien

*zoete broodjes bakken*

dingen zeggen om een goede indruk achter te laten bij mensen met invloed

*een kool stoven*

een poets bakken

### **Soep**

*de soep wordt nooit zo heet gegeten, als zij wordt opgediend*

er worden meestal minder zware maatregelen toegepast dan was aangekondigd

*hij maakt er een potje/soepie van*

hij gaat niet ordelijk te werk

*in de soep lopen*

volledig mislukken (van een plan)

*Tussen de soep en de aardappels*

Terloops

*De aardappelen afgieten*

Een plasje doen door heren

### **Kaas**

*Zich de kaas van het brood laten eten*

Zich laten ontnemen waarop men recht heeft

*Er geen kaas van hebben gegeten*

Er geen verstand van hebben

*Het is in kannen en kruiken*

Het is allemaal voor elkaar

*Een koekje van eigen deeg*

Het slachtoffer worden van een eigen streek

*gepresenteerd krijgen*

*Zuivel op zuivel, dan haalt je de duivel*

Je moet geen boter en kaas tegelijk op je boterham doen

*Iets in de melk te brokkelen hebben*

Medezeggenschap hebben

### **Mosterd**

*Hij weet waar Abraham de mosterd haalt*

Hij is een slimme jongen

*Dat komt als mosterd na de maaltijd*

Dat komt op een moment dat het geen nut meer heeft

### **Koek**

*Het is niet koek en ei*

Er ontbreekt iets aan de situatie

*Dat is andere koek*

Dat is wezenlijk beter. (Ook gebruikt als reclame-uiting)

*De koek is op*

Ik kan niet meer

*Op is de koek en weg zijn de dubbeltjes*

Het maximaal haalbare is bereikt, meer zit er niet in

*Kletskoek. Larienkoek. Lulkoek*

Onzin

### **Krenten**

*De krenten uit de pap halen*

De meest aantrekkelijke taken voor zichzelf houden

*Een krent*

Een gierig persoon

*Op zijn krent zitten*

Niets uitvoeren

### **Melk**

*De melk optrekken*

Je woord terugnemen, je belofte niet helemaal vervullen

*Van de melk zijn*

Van slag zijn, aangedaan zijn

### **Brood**

*Daar lusten de honden geen brood van  
Dat eet geen brood  
Hij heeft brood op de plank*

### **Diversen**

*Van een mooi bord kun je niet eten  
Nu zijn de rapen gaar  
Een veeg uit de pan krijgen  
weten hoe men dat in het vat zal gieten  
zand schuurt de maag*

*Een harde noot kraken  
Het is olie op het vuur*

*willen weten welk vlees men in de kuip  
heeft*

### **Koks**

*Het zijn niet allen koks, die lange  
messen dragen  
Veel koks verzouten de brij*

*Honger is de beste kok  
Men moet eten wat de kok schaft  
Als de kok met de keukenmeid kijft,  
hoort men waar de boter blijft  
Magerman is daar kok  
Schraalhans is daar keukenmeester  
Ergens koksgast van blijven  
er is nog nooit een kok gevonden die  
koken kan voor alle monden*

Dat is al te erg  
Dat kost weinig onderhoud  
Hij heft voldoende inkomen

Alleen aan een mooi uiterlijk heb je niets  
Nu is het genoeg. Er moet direct iets aan gedaan worden  
Op je kop krijgen  
de oplossing weten  
een beetje zand eten is niet erg. (Meer algemeen: Stel je niet  
aan!)

Een lastig probleem oplossen of dito onderwerp bespreken  
Een reeds zeer gespannen situatie wordt door één extra  
gebeurtenis of opmerking tot een uitbarsting gebracht  
eerst willen weten hoe iemand is

men kan nooit op het uiterlijk van iemand afgaan

als zich te veel mensen met één zaak bemoeien, dan loopt het  
verkeerd af

als men honger heeft, eet men alles  
men moet alles eten wat men krijgt voorgezet  
als twee medeplichtigen met elkaar ruzie maken, hoort men  
hoe hun misdaden in elkaar zitten  
men krijgt daar weinig te eten  
ze zijn daar zo arm, dat er nauwelijks iets te eten is  
niets krijgen  
je kunt het niet iedereen naar de zin maken

## Gedichten/ verhalen

### Hollandse kost

Ze aten best wel vies in de jaren vijftig. En koken was een hele heisa, want er was pas gas vanaf de jaren zestig, dus je kookte op kolen en petroleum. Veel verder dan sperziebonen, karbonades en aardappels met jus ging het niet; er was bij de groenteboer en de slager echt niet veel anders te krijgen dan Hollandse kost. Ze hadden nog nooit van pijnboompitten gehoord, of van tiramisu, of van avocado's of crème fraîche of buffelmozzarella; Ottolenghi zouden ze in een gekkenhuis opsluiten. Een paprika was een exotisch ding waarmee je de blits maakte als je voor de collega's van je man kookte. In een restaurant eten, dat deden alleen de rijken. Bij een enquête uit 1960 bleek dat van elke 20 ondervraagden er 17 nog nooit buitenshuis hadden gegeten. En als gewone mensen dat al deden, later in de jaren vijftig, gingen ze naar de Chinees: de culinaire hemel!

### DE HISTORIE VAN HET SCHORTJE

Ik geloof niet dat onze kinderen nog weten wat een schortje is.

Het voornaamste gebruik van Oma's schortje was om haar jurk te beschermen, omdat ze er maar een paar had.

Maar ook, omdat het makkelijker was om een schortje te wassen in plaats van een jurk.

Ze gebruikte het schortje ook als pannenlappen om de pannen van de kachel of uit de oven te halen.

Het diende ook om de tranen en vuile neus van de kinderen af te vegen.

En als ze de eieren uit het kippenhok ging halen, was het schortje ook heel handig om de eieren te dragen.

Als er visite kwam, konden haar verlegen kinderen onder haar schortje schuilen.

En als het koud was kon ze haar armen er indraaien en opwarmen.

Het was ook heel geschikt om de menige zweetdruppeltjes af te vegen als ze bij het koken gebukt stond over de kachel.

Hout voor de kachel werd ook in het schortje binnen gebracht.

Uit de tuin droeg ze allerhande soorten groente naar binnen en als de erwten gedopt waren, gingen de schillen in het schortje.

In de herfst werd het schortje gebruikt om de appels op te rapen die onder de bomen lagen. En als oma onverwachts visite aan zag komen: je stond er van te kijken hoeveel meubeltjes dat ouwe schortje nog kon stoffen in een paar seconden.

Als het eten klaar was, ging ze naar buiten en zwaaide met haar schortje:

dan wist iedereen dat het tijd was om binnen te komen.

Het zal nog lang duren voordat iemand iets uitgevonden heeft wat, net zoals het schortje, voor zoveel doelen kan gebruikt worden!

Vergeet niet.....!!

In deze tijd zouden wij er gek van worden, te weten hoeveel bacteriën er in dat schortje zaten.

Toch heb ik er nooit wat aan overgehouden, of toch wel???....

Ja, héél veel liefde!!!

### Toen...

De keuken uit mijnkindertijd was altijd vol met mensen

Er stond een warme kachel in: wat had je meer te wensen?

De was hing er te drogen en de worst aan een spijker

De koffie stond te pruttelen: waar was het leven rijker?

We zaten in ons keukentje met negen man te eten

Met soep vooraf en pudding toe, ik zal het nooit vergeten.

De was was nog het ergste niet: dan stonden we te zingen  
Een grote zinken teil, dat was ons bad: er waren ergere dingen.  
De keukenmat werd opgerold, want vader kwam van de markt:  
Ik zie hem nog zweten!!!  
De armen vol met groenten, we hadden weer te eten.  
Brood was er altijd op de plank en een varken in de kelder  
Was het vuil, dan ging de dweil erdoor en alles was weer helder.

En nu...

De keuken van onze kinderen staat vol met apparaten  
Het nieuwste van het nieuwste, maar je kunt er niet mee praten.  
De was zit in de droger; in de vriezer zit het eten  
Het is ongekende luxe, als ik niet beter had geweten.  
Ze eten in het keukentje, ja, met wie dat toch verzon?  
Een twee-minutenmaaltijd zo uit de magnetron.  
De afwas, die gaat in 't machine: daar zitten ze niet mee  
En zingen, dat hoeft ook al niet meer: ze draaien een cd.  
Geen teil meer, maar een bubbelbad, een auto voor de deur  
Wie nou niet tevreden is, dat is een ouwe zeur.  
Wij hadden al die dingen niet, maar toch wel ietsje meer.  
Een kostbaarheid in het leven: gezelligheid en sfeer.

## Liedjes

### Ik zag twee beren broodjes smeren

Oh, het was een wonder  
Het was een wonder, boven wonder  
Dat die beren smeren konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond er bij en ik keek er naar

Ik zag twee slangen de was op hangen  
Oh, het was een wonder  
Het was een wonder, boven wonder  
Dat die slangen, hangen konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond er bij en ik keek er naar

Ik zag twee mussen, de juffrouw kussen  
O, dat was een wonder.  
't Was een wonder, boven wonder,  
Dat die mussen kussen konden.  
Hi hi hi, ha ha ha!  
'k Stond erbij en ik keek er naar.

Zag twee bijen autorijden  
O het was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die bijen rijden konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond erbij en ik keek er naar

Ik zag twee kippen, plankje wippen  
O, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die kippen wippen konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond erbij en ik keek er naar

'k Zag twee koeien bootje roeien  
o, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
dat die koeien, roeien konden  
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha  
'k Stond erbij en ik keek ernaar

'k Zag twee vliegen een kindje wiegen  
O, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die vliegen, wiegen konden  
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha  
'k Stond erbij en ik keek ernaar

'k Zag twee apen, wortelen schrapen  
O, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die apen, schrapen konden  
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha  
'k Stond erbij en ik keek ernaar

'k Zag twee vlooiën, mutsen plooiën  
o, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
dat die vlooiën, plooiën konden  
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha  
'k Stond erbij en ik keek ernaar

'k Zag twee poezen, samen douchen,  
O, dat was een wonder.  
't Was een wonder, boven wonder,  
Dat die poezen, douchen konden.  
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha!  
'k Stond erbij en ik keek ernaar.

'k Zag twee vlooiën, water gooien  
O, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die vlooiën, gooien konden  
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha  
'k Stond erbij en ik keek ernaar

Ik zag twee slakken een fietsband plakken  
O, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
dat die slakken plakken konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond erbij en ik keek er naar

Ik zag twee bijen kousen breien  
O, dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die bijen breien konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond erbij en ik keek er naar

Ik zag twee leeuwen  
Heel hard schreeuwen  
Oh dat was een wonder  
't Was een wonder, boven wonder  
Dat die leeuwen schreeuwen konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
'k Stond erbij en ik keek er naar

Ik zag twee apen  
Nootjes rapen  
Oh, het was een wonder  
Het was een wonder, boven wonder  
Dat die apen, rapen konden  
Hi hi hi, ha ha ha  
Ik stond er bij en ik keek er naar